

## UZASADNIENIE

Decyzją z 25.08.2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. stwierdził, że S. W. pobrał nienależne świadczenia za okres od 1.02.2019 r. do 28.0. (...), od 1.06.2019 r. do 30.09.2019 r., od 1.12.2019 r. do 31.01.2020 r., w łącznej kwocie 3044,20 zł z tytułu renty rodzinnej. Zakład zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, za w/w okresy, we wskazanej kwocie należności głównej, zastrzegając, że, w przypadku, gdy należność nie zostanie uregulowana w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji na rachunek organu rentowego, wówczas zostaną naliczone odsetki od nienależnie pobranego świadczenia do dnia następującego po dniu doręczenia decyzji do dnia uregulowania całej należności.

(decyzja k. 230 akt ZUS)

W odwołaniu od w/w decyzji ubezpieczony podniósł, że w podanych w niej okresach był uczniem Publicznej Zaocznej Policealnej Szkoły (...) w Ł..

(odwołanie k. 3)

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie, podtrzymując zajęte stanowisko.

(odpowiedź na odwołanie k. 7)

Postanowieniem z 7.12.2021 r. Sąd Okręgowy ustanowił dla wnioskodawcy pełnomocnika z urzędu. (k. 52)

W piśmie procesowym z 4.01.2022 r. pełnomocnik z urzędu wnioskodawcy poparł odwołanie oraz wniósł o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego udzielonego z urzędu, oświadczając, że koszty te nie zostały uiszczone ani w całości, ani w części. W uzasadnieniu argumentował, że zgodnie z zaświadczeniami Publicznej Zaocznej Policealnej Szkoły (...) w Ł. odwołujący był jej słuchaczem od 7.02.2018 r. do 28.08.2019 r. oraz od 1.09.2019 r. do 29.01.2020 r., wywodząc z powyższego, że skarżącemu przysługiwała w tym czasie renta rodzinna, a zatem nie zaistniała przesłanka do zwrotu świadczeń. Podkreślił, że przesłanką do zwrotu świadczeń jest ukończenie nauki w szkole, które realizuje się poprzez rezygnację lub skreślenie z listy uczniów, a nie poprzez brak udziału w zajęciach jak wskazuje ZUS. (k. 69)

W piśmie procesowym z 1.02.2022 r. pozwany podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie, argumentując, że formalne uzyskanie statusu ucznia/studenta nie przesądza o pobieraniu nauki w rozumieniu art. 68 ust.1 pkt 2 ustawy emerytalnej, tak również skreśleni z listy uczniów lub studentów – chociaż w świetle prawa oznacza zaprzestanie z tą datą nauki w danej szkole czy uczelni – nie jest jednoznaczne ze stwierdzeniem, że do dnia skreślenia dziecko nie uczyło się. Pozwany podniósł, że w sytuacji, gdy student nie tylko nie uczęszcza na zajęcia, ale także nie przystępuje do żadnych zaliczeń i egzaminów w sesji, nie można uznać go za osobę pobierającą naukę, zaznaczając, że odmiennie należy ocenić przypadek, gdy udział studenta w egzaminie zakończy się oceną negatywną nieupoważniającą do zaliczenia semestru. Wówczas nie można odmówić studentowi faktycznego realizowania – choć z miernym skutkiem – obowiązującego go w uczelni programu nauczania. (k. 73)

Na rozprawie z 7.03.2022 r. – bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku w n/n sprawie – pełnomocnik z urzędu wnioskodawcy poparł odwołanie, a pełnomocnik ZUS wniósł o jego oddalenie.

(e-protokół rozprawy z dn. 7.03.2022 r.: 00:02:28, 00:02:42, 00:23:17, 00:23:53)

**Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:**

S. W. urodził się (...)

(okoliczność niesporna)

Decyzją (...) 09.2019 r. wnioskodawca miał przyznane prawo do renty rodzinnej od 1.09.2019 r. do 31.05.2020 r. tj. do ukończenia 25 roku życia, pod warunkiem nauki. W przedmiotowej decyzji odwołujący został pouczony o konieczności zawiadomienia ZUS o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do renty.

(okoliczność niesporna, decyzja k. 174-175 akt ZUS)

Organ rentowy, po przedłożeniu przez wnioskodawcę, zaświadczenia z Policealnej Szkoły (...) w Ł. o przyjęciu do tej szkoły od 1.09.2019 r., i terminie zakończenia nauki w sierpniu 2020 r. – wypłacał, na rzecz ubezpieczonego, rzeczoną rentę rodzinną. (okoliczność niesporna)

Decyzją z 22.06.2020 r. wstrzymano wypłatę renty rodzinnej od 1.06.2020 r. i zobowiązano wnioskodawcę do przedłożenia zaświadczenia ze szkoły zawierającego informację w jakim okresie pobierał naukę, czy były przerwy w nauce czy miało miejsce skreślenie z listy uczniów oraz frekwencji w poszczególnych miesiącach za okres od 1.09.2019 r. do 31.05.2020 r.

(decyzja k. 189 akt ZUS)

Wnioskodawca nie przedstawił żadnych z w/w dokumentów, wobec czego pozwany zwrócił się do Policealnej Szkoły (...) w Ł. z prośbą o nadesłanie informacji o frekwencji wnioskodawcy na zajęciach w poszczególnych miesiącach.

(niesporne)

W/w szkoła nadesłała zaświadczenie, z którego wynika, że w lutym 2019 r. oraz w czerwcu 2019 r. wnioskodawca był nieobecny na wszystkich zajęciach w danym miesiącu, a w dniu 28.08.2019 r. zrezygnował z nauki.

(zaświadczenie k. 222 akt ZUS, zaświadczenie k. 5)

Słuchacze w/w szkoły, aby uzyskali promocję na semestr programowo wyższy muszą posiadać minimum 50% frekwencji, trzy oceny w nauczaniu bieżącym oraz zdawać egzaminy semestralne przewidziane w danym semestrze.

Odwołujący ponownie zapisał się w dniu 1.09.2019 r. na kierunek technik informatyki, przy czym był nieobecny na zajęciach we wrześniu 2019 r., w grudniu 2019 r. i w styczniu 2020 r. Wnioskodawca zrezygnował z nauki w szkole 29.01.2020 r.

(zaświadczenie k. 221 akt ZUS, zaświadczenie k. 4)

W Policealnej Szkole (...) w Ł. zajęcia odbywały się w 2 weekendy w miesiącu w soboty i niedziele. Wnioskodawca nie przystąpił do egzaminów po zakończeniu 3 semestru, nie kontynuował nauki w 4 semestrze. Na zajęciach był dziennik, w którym uczniowie wpisywali obecność. Od maja 2020 r. wnioskodawca pracuje w Poczcie Polskiej jako listonosz.

(zeznania wnioskodawcy e-protokół rozprawy z dn. 7.03.2022 r.: 00:02:52 w zw. z 00:11:37)

Powyższych ustaleń, Sąd dokonał na podstawie powołanych dokumentów, a także zeznań wnioskodawcy, nie znajdując podstaw do odmówienia im waloru wiarygodności.

Podkreślić należy, że Policealnej Szkole (...) w Ł. nie była zainteresowana rozstrzygnięciem niniejszej sprawy na rzecz którejkolwiek ze stron, a tym samym, nie miała interesu w przedstawieniu informacji, niezgodnych z posiadanymi danymi, dotyczącymi wnioskodawcy. Ponadto, należy wskazać, że obowiązkiem szkoły jest systematyczne i regularne prowadzenie dokumentacji dla jej słuchaczy, dlatego też należy uznać, że pisma złożone przez Szkołę Policealną Cosinus, w których podała informacje o zaliczonych semestrach i nieobecnościach wnioskodawcy, zostały oparte na prawdziwej i rzetelnej dokumentacji, dotyczącej nauki ubezpieczonego w badanych okresach w tej szkole. Wnioskodawca zresztą nie kwestionował tego, że - na listach obecności nie ma jego podpisów, w miesiącach, w których

szkoła podała, że nie uczestniczył w zajęciach. Ponadto, odwołujący się, przyznał, że, po zakończeniu semestru III, nie przystąpił do egzaminów i nie kontynuował nauki w IV semestrze.

### **Sąd Okręgowy zważył, co następuje:**

Odwołanie wnioskodawcy podlega oddaleniu.

Zgodnie z treścią **art. 138 ust. 1** ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. W ustępie 2 cytowanego przepisu wskazano, że za nienależnie pobrane świadczenia uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania,
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Stosownie do treści **art.65 ust.1** ww. ustawy, renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawnieni są m. in. dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione (art.67 ust.1 punkt 1). Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w punkcie 1 lub 2 (art.68 ust.1ww ustawy).

Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów (art.68 ust. 2 ww. ustawy).

Podstawowe znaczenie, w przedmiocie zachowania prawa do renty, ma ustalenie czy uczeń (student) w rzeczywistości kontynuuje naukę, czyli czy nauka jest rzeczywiście pobierana, gdyż funkcją renty rodzinnej jest zapewnienie dziecku ochrony ubezpieczeniowej przez wypłatę określonego świadczenia w okresie gdy nadal się uczy. Pojęcie „nauki w szkole” nie może być rozumiane dowolnie. Nie jest pobieraniem nauki w szkole samo uzyskanie statusu ucznia, konieczne jest realne wypełnianie tej roli (uczestnictwo w zajęciach, podchodzenie do egzaminów, zaliczeń, przedkładanie wymaganych prac).

Należy, także, wskazać, iż pobieranie nauki nie może mieć charakteru pozornego, a taka sytuacja zachodzi gdy uczeń (student) nie podejmuje żadnych czynności składających się na realizację obowiązku wynikającego z programu nauczania w danej szkole. Od sytuacji zaprzestania nauki należy odróżnić jej kontynuowanie, choć z brakiem pozytywnych rezultatów czy też powtarzaniem roku, czyli sytuację gdy uczeń chce się kształcić, ale nauka nie daje efektów lub brak w niej postępów.

Przez określenie zawarte w art.68 ust.1 punkt 2 cytowanej ustawy, iż renta rodzinna przysługuje dziecku po ukończeniu 16 roku życia do ukończenia nauki w szkole należy rozumieć jako nie tyle formalny status ucznia (studenta), ale realne wypełnianie tej roli stosownie do regulaminu studiów – uczestniczenie w zajęciach, podchodzenie do egzaminów. Nie mieści się w tym pojęciu takie postępowanie ucznia (studenta), które polega na zapisywaniu się do kolejnych szkół, bez uczestnictwa w całości lub części zajęć, niepodchodzenie do egzaminów. Takie zachowanie ucznia nie realizuje bowiem

celu renty rodzinnej jakim jest umożliwienie mu zdobycia odpowiedniego wykształcenia i nabycia kwalifikacji, a w konsekwencji uzyskanie zdolności do samodzielnego utrzymania.

Okolicznością sporną w niniejszej sprawie, wymagającą ustalenia, były okresy objęte zaskarżoną decyzją, tj. od 1.02.2019 r. do 28.02.2019 r., od 1.06.2019 r. do 30.09.2019 r. oraz od 1.12.2019 r. do 31.01.2020 r., za które to okresy organ rentowy zobowiązał wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, z powodu nieuczęszczania do szkoły.

Świadczeniem nienależnym może być tylko świadczenie, wypłacone osobie, która w dniu wydania decyzji spełniała warunki pobierania świadczenia, ale później utraciła uprawnienie do jego pobierania i mimo prawidłowego pouczenia nie powiadomiła o okolicznościach pozbawiających prawa do wypłaty świadczeń, bądź osobie, która nie miała w dniu wydania decyzji prawa do świadczenia i uzyskała wypłatę świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów, albo innego świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd. Istotnym elementem konstrukcyjnym pojęcia nienależnego świadczenia jest świadomość osoby, która pobrała świadczenia, co do faktu, że zostało ono jej wypłacone bez podstawy prawnej na skutek świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, warunkiem uznania świadczenia za nienależnie pobrane, jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części). Pouczenie o takich okolicznościach nie może odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z różnorodnych okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W tym sensie, wystarczające jest przytoczenie przepisów, określających te okoliczności. Jednakże, pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji. Ponieważ pouczenie dotyczy zmian w stanie faktycznym i prawnym w stosunku do stanu istniejącego w dacie przyznania świadczenia, pobierający świadczenie musi mieć możliwość skonfrontowania zmian, jakie zaszły w jego przypadku, z treścią pouczenia / por. Sąd Najwyższy w wyroku z 10 czerwca 2008 r., I UK 394/07, oraz w wyroku z 14 marca 2006 r., I UK 161/05/.

Wnioskodawca nie negował, że złożone pisma Policealnej Szkoły Cosinus odzwierciedlały prawdziwe dane znajdujące się w dokumentacji prowadzonej dla wnioskodawcy w tej szkole w okresach, w których posiadał status słuchacza na kierunkach podanych w zaświadczeniu z 23.12.2020 r. (k. 221 akt ZUS) i z 26.03.2021 r. /k. 222 akt ZUS/. W efekcie Sąd uznał, że skarżący rażąco zaniedbywał swoje obowiązki słuchacza w III semestrze na kierunku technik informatyki już w semestrze III w miesiącach objętych decyzją luty i czerwiec 2019 r., nie przystąpił też do egzaminów końcowych po III semestrze, czego konsekwencją było nieuzyskanie promocji na kolejny IV semestr a zatem w tych miesiącach nie miał woli kontynuowania nauki, lecz stwarzał jedynie pozory jej pobierania, co nie pozwala na uznanie skarżącego za osobę pobierającą naukę w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy. Podobnie należy ocenić sytuację w okresie od 1.12.2019 r. do 31.01.2020 r., co zakończyło się rezygnacją skarżącego ze szkoły w dn. 29.01.2020 r. Z uwagi na powyższe stwierdzić należy, że pobrane świadczenia w okresie od 1 do 28.02.2019 r., od 1 do 30.06.2019 r. oraz od 1.12.2019 r. do 31.01.2020 r. są świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 138 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i jako takie podlegają zwrotowi. Podkreślić należy, że Sąd Najwyższy w wyroku z 19.02.2012 r., (I UK 471/12, Legalis nr 720051) wyjaśnił, iż „samo formalne legitymowanie się statusem ucznia jest niewystarczające do uznania, że taka osoba kontynuuje naukę jeżeli nie wykonuje faktycznie obowiązków objętych programem nauczania”. Stanowisko takie zostało również wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyrokach z 5.07.2012 r. (I UK 65/12) i z 3.08.2012 r. (I UK 96/12).

W wyroku z 3.02.2016 r. I UK 53/15 (L.) Sąd Najwyższy, trafnie, stwierdził, że tak, jak zapisanie się do szkoły lub na studia i uzyskanie formalnego statusu ucznia/studenta nie przesądza o pobieraniu przez dziecko nauki w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), tak również skreślenie z listy uczniów lub studentów - chociaż w świetle prawa oznacza zaprzestanie z tą datą nauki w danej szkole czy uczelni - nie jest jednoznaczne ze stwierdzeniem, że do dnia skreślenia dziecko nie uczyło się. W sytuacji, gdy student nie tylko nie uczęszcza na zajęcia, ale także nie przystępuje do żadnych zaliczeń i egzaminów w sesji, nie można uznać go za osobę pobierającą naukę. Odmiennie należy ocenić przypadek udziału studenta w sesji egzaminacyjnej, ale z negatywnym wynikiem, nieupoważniającym do zaliczenia semestru. Nie można

wówczas odmówić studentowi faktycznego realizowania - chociaż z miernym rezultatem - obowiązującego w uczelni programu nauczania.

Sąd Okręgowy w pełni zgadza się, także, z poglądem Sądu Apelacyjnego w Łodzi wyrażonym w wyroku z dnia 24 lipca 2019 r., III AUa 1012/18 (L.), że na gruncie art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez ukończenie nauki w szkole należy rozumieć również jej zaprzestanie, np. przez skreślenie z listy uczniów. Definitywne (ostateczne) skreślenie z listy uczniów powoduje w zakresie prawa do renty rodzinnej taki sam skutek, jaki wynika z ukończenia nauki potwierdzonego świadectwem szkolnym.

Należy, także, zaznaczyć, że renta rodzinna pełni głównie funkcję alimentacyjną, stanowiąc pieniężną rekompensatę utraty, przede wszystkim ekonomicznego wsparcia ze strony zmarłego rodzica, a jej podstawowym celem jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom, które ze względu na m.in. kształcenie się nie mają możliwości pozyskiwania środków finansowych własną pracą zarobkową. Wnioskodawca zaś mimo pobierania tego świadczenia we wskazanych w skarżonej decyzji okresach w rzeczywistości nie pobierał nauki, skoro nie spełniał warunku wymaganej frekwencji 50% obecności na wszystkich przedmiotach w III semestrze (...) na kierunku technik informatyki w lutym i czerwcu 2019 r. i nie przystąpił do egzaminów końcowych po zakończeniu tego semestru, lecz zrezygnował ze szkoły 28.08.2019 r., ani też po ponownym zapisaniu się na kierunek technik informatyk w dniu 1.09.2019 r., gdyż był nieobecny na zajęciach w grudniu 2019 r., w styczniu 2020 r., nie przystąpił do egzaminów końcowych po zakończeniu tego semestru jesienno – zimowego w 2019/2020 lecz 29.01.2020 r. zrezygnował ze szkoły – tym samym za te okresy jest on zobowiązany zwrócić nienależnie pobrane świadczenia.

Druga przesłanka dotyczy wykazania, że osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania, która to okoliczność została przez Sąd zbadana i nie była nawet kwestionowana przez skarżącego w toku n/n postępowania sądowego. Z materiału dowodowego wynika bowiem, że wnioskodawca był pouczony o okolicznościach powodujących brak prawa do świadczeń i miał tym samym świadomość, że renta rodzinna przysługuje mu pod warunkiem kontynuowania nauki. Wskazuje na to nie tylko treść wydawanych w stosunku do niego decyzji, ale także samo jego zachowanie w badanych okresach.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 6 k.c. to na wnioskodawcy spoczywał ciężar udowodnienia okoliczności, z których wywodzi skutki prawne. Odwołujący zaś nie udowodnił, że w spornych okresach objętych decyzją nie pobrał nienależnie świadczeń rentowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Okręgowy na podstawie art. 477 (14) §1 k.p.c. oddalił odwołanie, o czym orzekł w punkcie 1 sentencji wyroku.

O kosztach pełnomocnika z urzędu Sąd orzekł na podstawie § 2,3,4,15 ust. 2 Rozporządzenia MS z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. 2016 poz. 1715), w stawce minimalnej, nie znajdując podstaw do jej podwyższenia.

A.P.

Sygn. akt VIII U 2384/21

Dnia 1 kwietnia 2022 roku

## ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi wnioskodawcy z urzędu – radcy prawnemu M. R. za pośrednictwem PORTALU INFORMACYJNEGO